

Una perspectiva relativament nova de l'estudi del Tirant és l'adoptada per Francisco Franco Sánchez en «*Tirant i l'Islam. L'Islam com a variable d'anàlisi de l'obra*», que només havia merescut abans l'atenció de la prof. M. Jesús Rubiera. Ara, el prof. F. Franco analitza la caracterització de l'Islam i dels musulmans —els antagonistes absoluts— que es fa en la novel·la. Un acostament semblant és el que segueix Anton M. Espadaler en «Notes sobre els dos orientes del *Tirant lo Blanch*», on els «orientes» als quals es fa referència són Bizanci i l'Imperi Turc. És sobre el realisme del retrat que fa Martorell al Tirant d'aquests dos mons que parla el prof. Espadaler.

Els darrers estudis són els dedicats a les traduccions de la novel·la, amb les aportacions de Vicent Martines, Elena Sánchez i M. Àngels Fuster en la ponència «*Tirant lo Blanch i les traduccions. La seducció poliglota i un escandall de traduccions orientals mediterrànies*». S'hi fa un repàs de la història de les traduccions del Tirant abans del segle xx i una panoràmica sobre les traduccions fetes des de començaments del xx i fins a la data, moment en què l'esforç de l'Institut Virtual de Traducció (IVITRA), ha contribuït encara més a universalitzar aquest clàssic de llengua catalana, amb les traduccions ja publicades o llavors en procés al francès, alemany, grec, tagàlog, turc, àrab, italià i polonès. Per la seua banda, Cesàreo Calvo també se centra en les traduccions del Tirant, en aquest cas en una en concret: «La versió italiana del Tirant», una ponència que tracta les circumstàncies de publicació i la recepció que es féu de l'obra en l'àmbit literari i cultural italià.

Finalment, tanca aquest segon volum la conferència de clausura del congrés, a càrrec de Josep Lluís Sirera, que tractà sobre les «Versions teatrals del Tirant», en una reflexió alhora teòrica —sobre el fet de dramaturitzar un text narratiu— i històrica —la revisió d'una tria d'adaptacions del Tirant interessants per motius diversos— sobre el procés de dramaturgia del Tirant lo Blanc.

Aquest congrés internacional, les actes del qual presentem, a més de permetre festejar com es mereix el clàssic valencià més internacional, contribuï de forma notable al progrés del coneixement sobre l'obra, el context en què fou escrita i, en general, la tradició literària en què s'insereix. I no només contribuï a augmentar-ne el coneixement, sinó a difondre'l entre els especialistes, que pogueren així intercanviar perspectives i opinions i, al capdavall, enriquir les pròpies opinions. Les aportacions fetes pels ponents, diverses en els enfocaments però alhora convergents en el tema, foren, com s'ha intentat posar de manifest, d'una grandíssima qualitat i interès, fins al punt que revifaren velles polèmiques (com la de la identificació de Martorell o la de l'autoria del Curial) i s'atacà camps que no havien estat abans prou considerats (com la perspectiva de l'Islam en el Tirant). I, al capdavall, és un esforç investigador que ara es veu materialitzat en forma d'aquests volums, que posen a l'abast ara d'un públic més general les contribucions dels diferents ponents del congrés de l'any 2010.

Jordi M. ANTOLÍ MARTÍNEZ
Universitat d'Alacant

BOECKX, Cedric / MARTÍN, Txuss (2013): *El clític datiu és més que un clític*. Lleida: Pagès editors, 71 p.

Els lingüistes Cedric Boeckx i Txuss Martín presenten l'opuscle *El clític datiu és més que un clític*, obra guanyadora de la II Edició del Premi Internacional Joan Solà. Aquest estudi de tot just 71 pàgines dedicat al clític datiu català té una voluntat d'anàlisi rigorosa, però alhora proposa unes implicacions que depassen l'àmbit dels estudis gramaticals catalans o, fins i tot, romànics. La proposta d'aquesta obra, audaç i estimulante, ve a demostrar —ens recorda Gemma Rigau en el pròleg— la idea de Joan Solà segons la qual les construccions relegades a la llengua col·loquial pels “gramàtics” són sovint un «robí excepcional» per entendre el funcionament de la facultat del llenguatge.

L'estudi, emmarcat en la versió minimalista de la gramàtica generativa, es divideix en cinc seccions, per aquest ordre: la introducció, la presentació dels fenòmens a estudiar, l'anàlisi de les dades (seccions tercera i quarta) i les conclusions. En concret, és en la segona secció on Boeckx i Martín declaren que el

propòsit del seu estudi és examinar tres classes de fenòmens que singularitzen el datiu respecte de tots els altres clítics, a saber:

- (1) —L'opacitat, que afecta d'una manera més freqüent els clítics datius.
 - La flexibilitat més gran en l'ordre.
 - Restriccions combinatòries com la de Cas i Persona (PCC, en anglès).

Així, la pregunta que ens podem fer tot seguit és: quina perspectiva s'adopta aquí per emprendre l'estudi d'(1)? A diferència del que s'ha proposat en treballs com Rigau (1982) o Bonet (2008), els autors sostenen que el cas datiu no és un primitiu del sistema de clítics del català ni de cap altra llengua. La hipòtesi central del treball de Boeckx i Martín, doncs, és que el clíctic datiu de tercera persona del català es descompon en el cas acusatiu, /əl(z)/, i el cas locatiu, /i/, de manera que se'n dedueix el caràcter complex i derivat. Amb tot, els autors no es queden només aquí, sinó que volen mostrar que el clíctic en qüestió explicita una estructura subjacent als clítics datius de qualsevol llengua i, de fet, pròpia de qualsevol Sintagma Nominal (SN). Per tal de poder raonar aquesta posició, es recorre als treballs d'un autor que s'ha dedicat a l'estudi de llengües altres que el català; Leu (2008) proposa que el demostratiu proximal de les llengües germàniques, per exemple el 'this' de l'anglès, correspon en realitat, almenys de manera subjacent, a un article definit més un locatiu:

- (2) *the + here* → *this*

A partir d'aquí els autors revisen l'estructura postulada en Leu (2008) i proposen l'estructura següent per al datiu de tercera persona del català (i per al SN en general):

- (3) [_{SN} *el(s)*] [_{SD} *hi* [_{t_{SN}}]] → [*li*]/[*əlzi*]

t_{SN} s'interpreta a (3) com una còpia del clíctic acusatiu *el(s)*, el qual entra a l'estructura com a nucli del SN, però que es torna a ajuntar en una posició jeràrquicament superior respecte del nucli locatiu de Sintagma Determinant (SD), *hi*. Mitjançant (3), doncs, els autors proven d'explicar les tres classes de fenòmens citats a (1), això és, opacitat, ordre flexible i impossibilitat de certes combinacions. Tot seguit, mirarem d'oferir un tast de les anàlisis que es proposen per explicar (1) i de les conclusions que se'n segueixen. Les dues primeres classes de fenòmens d'(1) s'analitzen a la tercera secció mentre que la darrera té reservats la secció quarta i un breu apèndix per aclarir certes nocions de les darreres teories minimistes.

Pel que fa al fenomen de l'opacitat —que tants maldecaps ha donat i dona a l'hora de codificar una norma escrita logicista sense allunyar-se massa dels usos reals—, els autors consideren que és més freqüent com més petit és el vocabulari disponible. Així, doncs, no és estrany que sigui un fenomen molt estès en subconjunts lèxics tan reduïts com el que constitueixen els pronoms clítics d'una llengua. Donada l'anàlisi de (3) i l'alta probabilitat de trobar opacitat, es podrien explicar paradigmes del català central com el següent:

- (4) a. Els llibres, els donaré a en Quim demà
- b. A en Quim, li donaré els llibres demà
- c. Els llibres, a en Quim, [əlzi] donaré demà → (*els li/*li'ls)

La predicció que faria (3) a l'hora de donar compte de (4) és que, en cas d'opacitat, les formes opaques han de ser similars als clítics datius, atès que l'opacitat emergeix en casos de combinació de clítics i els clítics datius no són res més que una combinació de clítics primitius (acusatiu i locatiu).

Pel que fa als fenòmens de flexibilitat de l'ordre, els autors recorren al fet que el component acusatiu del clíctic datiu pot aparèixer en dues posicions diferents del SN, si l'anàlisi de (3) és correcta. Per tant, hi hauria una ocurrència alta o derivada del «component acusatiu» del datiu (per exemple la que trobem a [əlzi]), però també podria ocórrer en la seva posició baixa o bàsica, tal com es pot veure a (5b) en el següent contrast del tortosí:

- (5) a. Me s'escapa
- b. No podia escapar-(se'm/*me-se)

En la posició preverbal de (5a) l'ocurrència alta del clíctic estaria disponible, mentre que en la posició postverbal de (5b) el clíctic només podria ocórrer en la seva posició de base, perquè «seria la que més probablement tingui una relació estreta amb el verb».

Finalment, a la secció quarta i l'apèndix es vol fer servir l'anàlisi de (3) per resoldre el problema de la PCC, prou ben conegut en l'estudi dels clítics romànics:

(6) *Al director, me/te li ha recomanat la Mireia

Com se sap, la PCC impedeix a (6) que el cas acusatiu correspongui al clíctic de primera o segona persona. Els autors, com han fet a (5), proposen d'explicar els efectes de la PCC en termes de la possibilitat d'ocurrència múltiple que se segueix de (3). Així, doncs, sostenen que l'ocurrència alta del clíctic és la més rica en trets, de manera que és on s'expressa el tret [+persona], el qual només correspon amb propietat a la primera i la segona persones. En un cas com el de (6) el predicat requereix dos arguments clítics per saturar-se, però sols es disposa d'un SN amb dues ocurrències, la qual cosa fa que els trets de cas i persona s'interpretin de manera distribuïda en cada ocurrència.¹ Atesa la riquesa de trets de cada posició, un clíctic amb el tret [+persona] no s'interpretarà en l'ocurrència baixa, la d'acusatiu.

Cal dir que una proposta tan ambiciosa suscita moltes preguntes interessants; per exemple: com es pot justificar el tractament del locatiu *hi* com a nucli d'un SD? És una assumptió estàndard dels estudis de sintaxi catalana que *hi* és un clíctic que reprèn un constituent generat al si d'un Sintagma Preposicional, sia en el domini d'una preposició explícita com en (7a), sia en el domini d'una preposició abstracta com les que legitimen un predicat secundari com en (7b):

- (7) a. La Joana hi treballa bé, amb l'Ignasi
b. L'Ignasi sempre hi balla, descalç

Aquest i d'altres interrogants no desmereixen pas l'obra guanyadora del II premi Joan Solà, sinó que la converteixen en una fita ineludible en la discussió teòrica sobre les propietats del clíctic datiu del català i les seves conseqüències teòriques, especialment en l'estudi dels límits i les possibilitats de qualsevol sistema gramatical. En aquest sentit, em sembla interessant acabar amb una observació feta a les conclusions com a mostra de l'alçada intel·lectual que els autors confereixen als resultats d'aquest estudi (p. 62):

El llenguatge humà sembla que desenvolupa un paper essencial en la cognició, en permetre crear combinacions conceptuals noves, com ara conjuminar nocions d'objecte i de lloc, en una sola unitat gramatical, el clíctic datiu [...] és un dels millors exemples de l'existència del que el psicòleg comparatiu Marc Hauser ha anomenat el caràcter únic dels humans.

Jeroni TUTUSAUS i ROCA
Institut La Bastida

Bibliografia

- BONET, Eulàlia / D'ALESSANDRO, R. (ed.) / FISCHER, S. (ed.) / HRAFNBJARGARSON, G. H. (ed.) (2008): «The Person Case Constraint and repair strategies». *Person Restrictions*. Berlín: de Gruyter, p. 103-128.
- LEU, Thomas (2008): *The internal syntax of determiners*. Tesi doctoral inèdita. Nova York: New York University, 338 p. [<http://search.proquest.com/docview/304526146>]
- RIGAU, Gemma (1982): «Inanimate Indirect Object in Catalan». *Linguistic Inquiry*. Vol. 13. Cambridge MA: MIT Press, p. 146-150.

BOIX-FUSTER, Emili (2012): *Civisme contra cinisme. Llengües per a viure i conviure*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, 212 p.

Aquesta és una obra que s'ocupa sobretot de la diversitat lingüística, plantejada de manera que inclou, entre altres elements, un al·legat a favor del manteniment del català. La intenció no és només donar informació sobre la qüestió, sinó també mostrar-ne un punt de vista ètic, és a dir, proposar una manera

1. L'explicació és molt sofisticada en termes teòrics, perquè implica un trasllat 'aparent' dels clítics.